

HET MECHELSCHE WONDER.

De Sint-Romboutstoren is de indrukwekkendste van ons land. De beroemde Fransche vestingbouwkundige Vauban, noemde hem het achtste wereldwonder.

De toren is 350 Mechelsche voeten of in onze moderne maat, 97^m30 hoog. Men had hem tot 167 m. willen brengen. Een fijne zwierige spits moest hem bekronen. De steenen waren al besteld... en werden van Holland aangevoerd; maar 't was toen 1582 en men streed tegen Spanje; Willem van Oranje liet de steenen aanslaan, om de vesting Willemstad in Noord-Brabant te bouwen. Zoo beweert men en dit kan zeer goed waar zijn, doch om een hoop steenen, zou men niet nagelaten hebben, den toren te voltooien... indien het geld er maar geweest was; de bloeitijd was echter voorbij en Mechelen werd in genoemd jaar een vervallen, doodsche plaats..., een prooi voor allerlei soldatenhorden. Dat kwam door de beroeringen der 16^e eeuw.

Rond het standbeeld van Margaretha op de Markt ziet ge de nabootsing der wijzerplaten, van Sint-Rombout, de grootste der wereld. De omtrek is 41 m., de groote wijzer meet 3^m63 en de cijfers hebben een lengte van 1^m96. Deze wijzerplaten werden in 1908 vervaardigd door den Engelschen klokkenmaker, James Willmore, die te Mechelen woonde. De muren van den toren zijn 2^m85 dik en priken met een heerlijke versiering, die getuigt van den kunstzin onzer voorouders.

Den 22^{en} Mei 1452 werd de eerste steen van den toren gelegd : naar de gewoonte van den tijd plaatste men er eenige geldstukken onder, door de stad geschonken. Wij hebben over de bouwmeesters en het graf van Coolman reeds gesproken.

Een klein deurtje verleent toegang tot de wenteltrap. Al dadelijk zien we een waarschuwing uit 1455... De Mechelsche jeugd moet toen reeds veel kwâjongens geteld hebben, want we lezen : « Wordt verboden van wegens de Weth der stad Mechelen, van op den toren te laeten eenighe jongens op boete van zes guldens. A^o 1455 ». De « weth », dat was de stadsregeering, de burgemeester en de schepenen... Die hadden gezag over den toren, welke het stedelijk belfort van elders verving. En dit is nog zoo. De toren met de klokken behoort aan de stad.

En nu naar boven ! We gaan voorbij de « kraenkamer » en « smiskamer » en bereiken bij de 313^e trede de eerste galerij, waar tot aan den oorlog een waker **stond, die ook 's nachts zijn blik over de rustende stede liet gaan.** Van elf uur tot vier uur 's morgens, blies hij elk uur op zijn trompet zijn deuntje aan de vier hoeken. « Burgers slaapt gerust » zoo schalde hij over de huizen. En hij keek of alles veilig was. Bemerkte hij brand, dan blies hij alarm en hing een lantaarn aan den kant waar het vuur woedde. Overdag duidde hij met een vaandel de richting aan.

Maar nu met den telefoon en andere seinen kan men sneller de brandweer waarschuwen.

In den nacht van 1-2 September stortte de torenwachter, Peter Lefevre, die ook schoenmaker was, naar beneden, waar men zijn vreeselijk verminkt lijk vond.

Naast den ingang van de galerij is een trapje naar de klokkenkamer, die 16 m. hoog is en 110 m² oppervlakte heeft. Daar hangen zes klokken, waarvan de grootste Salvator heet; en de andere werden gedoopt : Karel, Rombout, Maria, Maria-Magdalena en Libertus.

Salvator is onder 't luiden verscheidene malen gebarsten. Zoo gebeurde het ook in 1828 en toen bleef ze aldus hangen tot 1844. De stad gaf dan een toelage en een openbare geldinzameling bracht het overige van de

som voor het herstel. Men sloeg de klok aan stukken en bracht deze naar Leuven, waar de gebroeders van Aerschot Salvator opnieuw goten. De klok weegt 8146 kg. Den 22^{en} November werd ze op een versierden wagen, door vijf paarden getrokken, teruggevoerd.

't Was avond, toen de klok door de Hanswijckpoort reed; men begeleidde haar met brandende flambeeuwen naar de markt, waar het volk in dichte massa haar met gejuich begroette.

Den volgenden dag werd Salvator door den kardinaal Sterckx te midden der Markt plechtig gewijd en dan op 28 November in den toren geheschen. Den 14^{en} December luidde Salvator weer.

Karel, in 1525 gegoten, heette naar Karel V. De gezellen van het kousenmakers- en brouwers-ambacht voerden haar ten doop.

Rombaut werd in 1516 gegoten en door leden van het vischverkoopersambacht op een wagen uit de Ste-Kathelijnestraat naar de kerk ten doop getrokken. In 1748 barstte ze en in 1757 werd ze in de halle hergoten. In 1854 scheurde ze weer en toen moest ze ook naar Leuven. Zij weegt 4235 kg.

Maria daarentegen is sedert 1498 onveranderd gebleven. Magdalena, van voor 1498 vervaardigd, werd hergoten in 1697 te Antwerpen en door een beurtschipper teruggebracht. Libertus, ook zeer oud, werd in 1766 hergoten te Leuven. Bij de oude klokspijs voegde men het ijzer van een versleten rad der kraanbrug en dat van een stuk kanon uit de halle. Een voerman bracht de herstellde klok naar Mechelen en de jongens mochten dan den wagen onder den toren trekken. Of ze dat gaarne deden ! 't Was een gejoel op de markt ! En elk kind kreeg dan een koek.

Deze zes klokken hangen aan een samenstel van zware balken,

Nu komen we aan de uurwerkkamer, waar ook de

groote koperen trommel staat, die automatisch den beiaard doet spelen. In die groote rol, gemaakt in 1783, zijn 16200 gaatjes.

Nog meer naar boven... en bij de 409^e trede bereiken we de beiaardkamer, die 13 m. hoog is. De eerste bekende beiaardier van Mechelen was Christoffel Rombaut, die in 1557 aangesteld werd; hij had in den toren slechts 18 klokken voor zijn spel. In 1679 werden er 32 nieuwe gegoten, die er in hoofdzaak nog hangen, verbeterd, en wat veranderd, zoodat de beiaard er nu met de zes groote 45 telt.

Hoe speelt een beiaard ?

We gaan 't werk van den beiaard eens bezien. Let vooraf op twee bijzonderheden ! Ge bemerkt, dat de klokken op twee wijzen bespeeld kunnen worden. Eerst door hamertjes, die mechanisch bewogen worden. De klokken kunnen ook klinken door 't gebom van den klepel. Elke klepel zit eveneens aan een ijzerdraad vast. We zullen nu zien, waar deze draden uitkomen. Daarom gaan we bij het beiaardklavier. De toetsen zijn gehecht aan draden. Deze ijzerdraden zijn dezelfde, welke we aan de klepels gezien hebben. Elke ijzerdraad is verbonden met een toets van het klavier. Als de beiaardier nu op de toetsen slaat, trekt hij den draad naar beneden; de klepel wordt dan ook bewogen en bonst tegen de klok. De beiaardier speelt eveneens met de voeten, als bij een kerkorgel, maar 't werk komt meer overeen met dat eener piano. Nu zullen we zien hoe de beiaard mechanisch speelt. We keeren terug naar de uurwerkkamer bij de groote, koperen cylinder, een rol dus. Deze rol wordt door een horloge bewogen. Ze draait rond. In de rol ziet ge talrijke gaatjes, en in die gaatjes heeft de beiaardier staafjes gestoken. Boven de rol bemerkt ge weer ijzerdraden, nu dezelfde, die aan de hamertjes der klokken verbonden zijn. Als de rol draait, stooten de staafjes tegen de ijzerdraden. Deze draden gaan om-

hoog en bewegen de hamertjes, die op de klokken bensen. De kunst bestaat hierin, de staafjes zoo te plaatsen, dat de juiste ijzerdraden en hamers bewogen worden, om de klokken te doen klinken, wier tonen noodig zijn voor het lied. Maar de beiaardier kent zijn vak. Als het klavier bespeeld wordt, wordt dit werk stil gelegd.

In den Franschen tijd scheelde het weinig, of de Franschen voerden den beiaard weg, zooals ze met veel klokken uit ons land hebben gedaan. Maar de beiaardier leidde de opeischers om den tuin en voerde aan, dat de beiaard bij de zegepraal der republikeinsche legers moest spelen. Dit beviel aan de Franschen en ze lieten de klokken hangen.

Ook tijdens de Deutsche bezetting werden de klokken bedreigd..

Bij het bekendmaken van de verordening, werd er in de stad schier van niets anders meer gesproken. Moesten de machtige, indrukwekkende luiklokken der hoofdkerk, en de klokken van onzen heerlijken beiaard in beslag genomen en ingeleverd worden, wie weet of er nog ooit een beiaard kwam, die dezen zou evenaren ?

Niet zoodra was de verordening bekend, of, niettegenstaande al de moeilijkheden, vooral duurte van het materiaal, nam het stadsbestuur de noodige maatregelen om een afdrukkel in plaaster te doen gieten van al de klokken en klokjes, die zich op den toren bevonden, hun juiste dikte en grootte weergevende. Zoo zou er ten minste iets van in het geheugen blijven en de schoone opschriften en versieringen die onze grijze klokken bekronen, voor het nageslacht bewaard worden. Dit werd in den nacht gedaan.

De stad betaalde ruim 5,000 fr. aan loon en plaaster voor het afdrukken der klokken. (1).

De opeisching geschiedde echter niet. Uit West-Vlaan-

(1) Frans Verhavert. De Duitschers te Mechelen.

deren werden wel veel klokken weggevoerd, zooals we gezien hebben.

Mechelens beiaard is wereldberoemd, dank aan zijn beiaardier, Jef Denyn... maar over hem spreken we nader... Ja, we zullen met hem den toren bestijgen.

Nu, op 't gebied der klokken heeft Mechelen ook zijn naam hoog te houden. Het bezit oude adelbrieven... Reeds in de 13^e eeuw had de stad « Clocghieters ». Men beweert, dat Aalst den eersten beiaard bezat... maar de klokken daarvan werden gegoten door den Mechelaar Jan Zeeltman en in den toren gehangen door den Mechelaar Vranke Wouts (1460-61) (1). Maar reeds bijna honderd jaar vroeger was de klokkengieter Jan Van Casbroec te Mechelen bekend. Zeeltman was echter meer beroemd... Door zijn kunst werden de Mechelsche klokken gretig gekocht, en was er zooveel vraag naar, dat het aantal klokkengieterijen snel toenam. Zeer bekend ook is de familie Van der Gheyn (1506-1697), die dus twee eeuwen lang het bedrijf uitoefende.

Jhesus, nu Salvator, is van Hendrik Waghevens (1498). Ook Maria is van een Waghevens, die met zijn voornaam Simon heette. Men leest het op het brons :

« Maria es minen soeten name...

Myn gheluyt sy Gode bequame.

Meester Symon Waghevens gaf myn accoort.

M. C. C. C. XCVIII screef men voort ».

De klokken werden gewoonlijk prachtig versierd met reliefwerk, want onze vaderen waren niet alleen aanbachtlieden, doch tevens kunstenaars. Groote klokken werden dikwijls in 't openbaar gegoten, als te Mechelen op het Sint-Romboutskerkhof. De gansche stad stelde er belang in.

(1) Kermisklokken. Petrus Van Nuffel.

Maar we zouden wel vergeten dat we op den toren staan ! We gaan nu nog wat hooger. Aan de 502^e trede eindigt de wenteltrap. Nog een trapje van 6 stapjes en we bereiken de dakplaat, vanwaar we een prachtig gezicht genieten op de grillige stad en op de wijde omgeving.

Op 15 Mei 1761 besteeg de Fransche koning, Lodewijk XV, den toren. Een Latijnsch opschrift herinnert er aan en zegt, dat de koning daar bij het ondergaan der zon stond en als een andere zon op den top van den toren verscheen ! Wat een vleierij ! Hij, die Mechelen onder zijn tyrannie stelde, was een zon ! Maar 't waren de hovelingen die de platheid begingen. Een ander Latijnsch opschrift herinnert aan het bezoek van Gustaaf II, koning van Zweden, die hier op 21 September 1780 het landschap beschouwde.

Op 29 Augustus 1914 stond hier weer een koning. 't Was de onze, Albertus, en in 't ronde zag hij het krijgsgewoel...

Eenige dagen later werd Mechelen door den vijand bezet...

Thans genieten we een panorama van vrede. Beneden ons leeft de stad.... We herkennen de gebouwen, waarover we gesproken hebben, het stadhuis, de halle, het gerechtshof, den schouwburg, monumenten met al hun herinneringen uit 't ijverig verleden. Wij zien de kerken, waarvan er vele kunstschaten bezitten, het bisschoppelijk paleis en het seminarie. Ge zoekt uw eigen school op, ja, uw huis. Veel zouden we u kunnen vertellen der refuge van Tongerlo, Sint-Truiden, van de Brusselsche poort, de lanen, welke de plaats der oude vestingen innemen, het grillig Begijnhof, zoo 't oud als 't nieuw. Treinen rijden uit de vier richtingen het station binnen, trammen stoomen de stad uit. We volgen de Dijle en het kanaal. En hoe ver reikt de blik : Bonheiden, O. L. V. Waver, tot Heist ginds op een berg; Waalhem, Waar-

loos, Contich, tot waar Antwerpens ranke toren opdoemt; Sempst, Eppegem, Vilvoorden, Brussel; Hofstade, Elewijt, met zijn Steen, waar de groote Rubens's Zomers verbleef. Wat verder de « Drie Torens », 't landelijk huis van Teniers. En in 't Westen gaat de blik over 't land van Capellen op den Bosch, over 't nijverige Willebroek naar de Scheldevallei met Dendermonde.

Lang kunnen we hier staan en de omgeving bewonderen.

Aan Mechelens toren is ook nog een legende verbonden, 't is die der Maanblusschers. Ge zult niet boos worden, als ik ze u vertel, hé...

't Was den nacht van 26 op 27 Januari in 't jaar 1687. Een drinkebroer was in de herberg blijven plakken en strompelde naar huis. Wellicht wilde hij eens kijken hoe laat het wel was, zonder te bedenken — waarvoor hij dan ook te veel gedronken had — dat hij de wijzerplaat niet meer zien kon. Maar de sukkel zag iets anders... hij hielde zich aan den muur vast, om nog eens goed omhoog te staren... en begon toen te schreeuwen: « Brand, brand! Burgers... onze toren staat in brand! » Andere plakkers snelden buiten, keken naar den toren en tierden ook: « Brand, brand! » Ramen en deuren werden geopend. « Brand, brand! » klonk het geweldig nog en de torenwachter, die wel geen onraad bemerkte, maar 't alarmgekrijt vernam, blies op zijn hoorn. De stad geraakte in rep en roer. De burgemeester en de schepenen, de ambtenaren en de stadswerklieden, de geestelijken en kloosterlingen, rijke en arme burgers, allen snelden de straat op.

« ...Blusschen! » gebod de burgemeester. « Denk toch aan onzen prachtigen toren... we zullen hem verliezen... Zie de rook kronkelt om zijn top... misschien kunnen we hem nog redden ».

Er waren mannen van goeden wil genoeg. Mechelen

zijn fraaien toren, zijn trots, zijn roem verliezen, dat kon en mocht niet! Men sleepte vaten vol water bij, haalde in allerijl de brandemmertjes, brandhaken en ladders.

« We moeten den toren op! » hernam 't hoofd der stad. « Ik geef 't voorbeeld... wie volgt er mij? » En de dappere magistraat, die zoo goed zijn plicht begreep, verdween in 't torendeurtje. Rapper dan wij het deden, beklom hij de wenteltrap. Hij kwam voorbij de klokken... voorbij den beiaard... denk toch eens!... al die schatten zouden met den toren vernield worden! En dan de kerk... en als de wind opstak, zouden de vlammen zich meedeelen aan andere gebouwen, aan 't stadshuis, de halle, aan de woningen en magazijnen! 't Vuur kon de heele stad verdelgen. En bij die schrikkelijke gedachte brak den burgemeester 't angstzweet uit! Rapper, rapper naar boven om de ramp te voorkomen, 't vuur in zijn aanvang te stuiten. Als er op iedere trede een man stond, kon men elkander de emmertjes water overreiken langs dien levenden keten. En hij, de overste der stad, zou 't bluswerk besturen. Niet geweken, zoolang er hoop bestond de vlammen uit te dooven.

De burgemeester ontmoette dra den torenwachter.

— « Wie is daar? » vroeg deze verrast.

— « Ik, de burgemeester... »

— « Waar is de brand? »

— « Maar op den toren! »

— « Wat! staat de toren in brand! » schreeuwde de waker verschrikt. « Mijn toren in brand ». En half weemoedig volgde hij zijn overste.

Eindelijk bereikte de burgemeester de dakplaat.

— « Waar is de brand? » vroeg hij nu op zijn beurt. Hij keek omlaag... stond een oogenblik als van den donder geslagen en juichte dan: « Dat is geen vuur... ha! nu begrijp ik alles... 't is de maan die onzen toren beschijnt en 't licht der maan zagen wij voor vlammen

aan ! » Hopend dat men hem beneden hooren kon, jubelde hij voort : « Burgers, er is geen brand ! »

Andere Mechelaars verschenen op de dakplaat, en allen vroegen : « Waar woedt het vuur ? » en allen ook herhaalden : « 't Is de maan ! »

Een ijverig brandweerman, die 't geheim nog niet kende, smeedt zijn emmertje leeg, vlak op het edelachtbaar hoofd van den burgervader, die kwaad uitriep : « Domoor... er is geen brand... wilt ge de maan bluschen ! »

Wat er toen in 't binnenste van den steenen reus omging, is met geen pen te beschrijven. Beneden wist men nog niet wat er gaande was, en wilde men dus omhoog. En hier wenschte ieder zoo gauw mogelijk omlaag te zijn, om 't groote nieuws te verkondigen. Wat werd er gedrongen ! Had onze reus geleefd, hij zou in een luiden lach geschoten zijn. Eindelijk was hij van zijn last verlost. En op de Markt klonk het van mond tot mond : « Het is de maan ! »

Toen de burgemeester wat kalmer was, bedacht hij met schrik, dat hij en zijn onderdanen zich belachelijk hadden aangesteld. 't Gebeurde moest verzwegen worden, en hij gaf ieder den raad den mond te houden. Misschien waren er vreemdelingen in de stad, misschien babbelde een drinkebroer te veel, hoe het ook zij, reeds den anderen dag vertelde men in den omtrek : « Die van Mechelen hebben de maan gebluscht ! » en zoo kregen de Mechelaars den bijnaam « Maanblusschers ».

Maar tot uw troost kan ik er bijvoegen, dat men ook in andere steden, o. a. te Tienen, de maan heeft gebluscht. En hoe 't mogelijk is, dat men zich liet misleiden, is wel begrijpelijk : de toren was in een mistwolk gehuld, die door de maan beschenen werd. 't Was inderdaad of er rook rond St-Rombout kronkelde.

Och, 't is een legende, en ge moet er dus ook maar eens om lachen. Te Antwerpen bluschten ze wel de

zielen. Eens op een Allerzielendag klepte de klok der O. L. Vrouwekerk, om de geloovigen tot den avonddienst op te roepen. Eenige burgers, die niet aan den heiligdag dachten, meenden dat de brandklok luidde en kwamen in allerijl toegeloopt, roepend en tierend, dat er brand was. De hoop werd grooter en men haalde de blusmiddelen. Maar toen werd de vergissing bemerkt en men zei spottend : « Te Antwerpen hebben ze de zielen gebluscht ».

De Brusselaars zijn wel kiekenfretters.

Eens gingen ze ten oorlog en ze meenden dat de overwinning gemakkelijk zou te behalen zijn. « We trekken naar een feest ! » snoefden ze, en om het te bewijzen, namen ze vooral kiekens mee. Maar de Brusselaars moesten vluchten en al de kiekens werden door den vijand opgepeuzeld. De Brusselaars ontvingen niets dan den naam van « kiekenfretters ». De Lierenaars zijn schapekoppen. Hertog Jan van Brabant wilde hen eens beloonen en vroeg hun wat ze begeerden : een schapenmarkt of een hoogeschool. De Lierenaars kozen een markt en toen de vorst dit hoorde, zei hij lachend : « O, gij schaapskoppen ! ». De Gentenaars heeten stropdragers, daar driehonderd burgers in hun hemd en met een strop om den hals Keizer Karel V om vergiffenis moesten smeeken. Maar dat is toch eigenlijk een eerenam, want de Gentenaren hadden alles gedaan wat ze konden, om hun vrijheid tegenover een tiran te verdedigen.

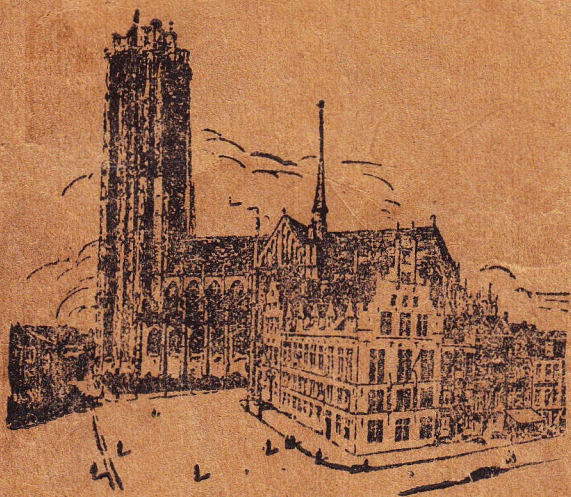
't Is een eerenam, juist als die der leperlingen, die men « kinderen » noemt. En luister waarom : Gravin Margaretha van Constantinopel rouwde over haar zoon, die door de Saracenen gevangen was genomen en alleen maar met een groote som kon vrijgekocht worden. De gravin richtte zich tot haar onderdanen om hulpe en de leperlingen brachten 't grootste gedeelte van het noodige geld bijeen. Naderhand zei Margaretha dikwijls tot haar bevrijden zoon : « Wees goed jegens de leperlingen,

want zij zijn onze kinderen ». En sedert dien heeten deze nog : «lepersche kinderen ». Ja, vele gemeenten hebben een bijnaam. En of we daarover eens lachen of gekken, wel, dat is niet erg ! Vroeger, toen die spotnamen ontstonden, heerschte er veel twist en verdeeldheid tusschen de gemeenten, die jaloersch waren op elkanders voorspoed. En 't bleef niet altijd bij spotnamen geven. Dikwijls heerschte er burgertwist, die slechts in bloed gedempt werd. Nog zijn er wel dorpen, welke in ruzie leven, maar al meer en meer begrijpt men dat eendracht macht maakt.

A. HANS.

DE ZINGENDE TOREN

Uitgave A. HANS, Kontich.